Lovas András

A spirituális vezető születése

Budapest, Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó, 2026 (85 oldal)
ISBN 978 963 288 995 5 (Harmat Kiadó),
ISBN 978 963 558 583 0 (Kálvin Kiadó)

A vezetés kérdése mind a közéletben, mind az egyházban aktuális téma. Miként választ Isten vezetőt? Hogyan viszonyul egymáshoz emberi rátermettség és isteni kiválasztás? Lovas András rövid, mindössze nyolcvan oldalas kötete ezekre a kérdésekre keres választ, mégpedig meglepő irányból. A szerző ugyanis nem Mózes, Dávid vagy Pál apostol alakját állítja a középpontba, hanem Jákób történetét olvassa a spirituális vezetővé formálódás narratívájaként, akinek kiindulópontja, Brueggemannt idézve, „nem építő". Ellenben így még látványosabb a formálódása, míg eléri az Isten által rendelt célt. A kötet egy előadás-sorozat nyomán született könyvsorozat harmadik darabja.

A kötet deklarált témája az egyházi vezetés, tényleges súlypontja azonban a kegyelem és a spirituális formálódás teológiája. Kérdésként merülhet fel, hogy ez eltávolodás-e az eredeti feladattól, vagy éppen annak mélyebb megragadása.

A könyv alapgondolata szerint a vezetés kérdése nem elsősorban szervezeti vagy módszertani természetű. Bár sok kortárs vezetéselmélet jut el a tanulásra nyitott vagy sebezhető vezető képéig, ugyanakkor ezt hozott habitusként vagy szerzett szakmai attitűdként láttatják, nem pedig az istenkapcsolat során bejárt megtöretettség és kegyelem hatásaként. E kötetben a hangsúly nem azon van, hogyan vezet egy ember, hanem azon, hogyan készít Isten vezetőt. Ennek megfelelően a kötet sokkal inkább kegyelemtani és lelki formálódásról szóló munka, mint klasszikus vezetéselméleti értekezés. Jákób története a szerző olvasatában annak példája, miként válik egy morálisan problematikus, önérdekeit követő ember Isten formáló munkája által olyan személlyé, akit felhasználhat népe javára, tágabb kontextusban pedig az üdvtörténetben.

A kötet főbb gondolatai

A bevezető Jákób történetét az üdvtörténet összefüggésében helyezi el. Lovas hangsúlyozza, hogy Isten választása gyakran szembemegy az emberi várakozásokkal és alkalmassági szempontokkal. Jákób kiválasztása nem egy

ígéretes vezető felemelkedésének története, hanem annak bemutatása, hogy Isten miként viszi véghez tervét egy esendő ember életén keresztül.

Az első fejezet központi tétele, hogy a vezető kiválasztása Isten szuverén döntése. A pátriárkacsalád történetében szinte minden szereplő saját elképzelései szerint próbálja alakítani az eseményeket. Izsák, Rebeka, Ézsau és Jákób egyaránt a maguk módján igyekeznek megszerezni vagy biztosítani az áldást. Ézsau és Izsák a személy tekintetében járnak tévúton, Rebeka és Izsák pedig a maguk szerepével kapcsolatban mindezekben: a maguk módszereivel és időzítésével szeretnék elérni azt, amit Isten kijelentett. A történet mégis azt mutatja, hogy Isten akarata az emberi manipulációkon és stratégiákon keresztül is érvényesülni tud.

A második fejezet a kegyelem elsőbbségét állítja középpontba. Jákób menekülőként, kiszolgáltatott helyzetben találkozik Istennel. Először látjuk Istent cselekvőként a patriárkatörténetek e felvonásában. A szerző egyik fontos felismerése, hogy Isten nem számonkéréssel, hanem ígérettel közeledik hozzá ebben az állapotában. A kiválasztás és az elhívás megelőzi Jákób megtérését és erkölcsi megújulását. A történet így a megelőző kegyelem bibliai példájává válik: Isten akkor szólítja meg az embert, amikor az még nem keresi őt, még nem is saját isteneként hivatkozik rá, viszonyukat még áttételesen festi le.

E fejezethez kapcsolódik a kötet egyik aktuális reflexiója is. Lovas András a nyugati világban tapasztalható fiatal generációk közötti lelki nyitottság jeleit értelmezve felveti, hogy egy esetleges egyházi megújulás elsősorban a fiatalok körében indulhat el. Ezzel összefüggésben az intézményes egyház egyik nagy kérdésének azt tartja, képes lesz-e felismerni és elfogadni Isten munkáját akkor is, ha az nem a megszokott csatornákon keresztül jelenik meg.

Teológiai súlypontként emelkedik ki a könyvből a harmadik fejezet, mely nemcsak katarzisa és fordulópontja az eseményeknek, de elsőként is volt kész a könyv fejezetei közül. Minden, ami megelőzi, ide mutat, és minden következő következtetés innen táplálkozik. A Jabbók révénél lezajló találkozás a szerző értelmezésében nem pusztán egy különleges istenélmény, hanem Jákób identitásának és vezetői alkalmasságának fordulópontja. A történet azt mutatja meg, hogy az ember akkor válik valóban használhatóvá Isten kezében, amikor saját erejének és stratégiáinak elégtelenségével szembesül. Jákób ekkor már nem előnyöket vagy pozíciót akar szerezni, hanem egyedül az áldásért könyörög.

Az utolsó fejezet a bibliai szöveg magyarázatától a gyakorlati alkalmazás felé mozdul el. A szerző szerint az egyházi vezetés egyik alapvető veszélye a spiritualitás elvesztése. A vezetés könnyen szervezeti, intézményi vagy hatalmi kérdéssé válhat, miközben elszakad attól az istenkapcsolattól, amelyből erednie kellene. Lovas szerint a közösségi vezetés megújulásának előfeltétele saját törékenységünk és kegyelemre szorultságunk elismerése.

Teológiai és gyakorlati értékelés

Lovas András kötetének egyik legnagyobb erénye, hogy a vezetés kérdését nem szervezetelméleti vagy menedzsment szempontból közelíti meg, hanem a kegyelem és a lelki formálódás perspektívájából. A könyv emlékeztet arra, hogy az egyházi vezetés sajátossága nem elsősorban a hatékonyságban, hanem a Krisztus-követésből fakadó szolgálatban ragadható meg. A szerző ezért tudatosan háttérbe szorítja a vezetői technikák és kompetenciák kérdését, és arra összpontosít, hogy Isten miként készít fel embereket a rájuk bízott szolgálatra.

Különösen figyelemreméltó a kegyelem elsőbbségének hangsúlyozása. Jákób történetének olvasata következetesen arra mutat rá, hogy Isten kiválasztó és formáló munkája megelőzi az ember erkölcsi vagy spirituális alkalmasságát. A kötet ebben a tekintetben nemcsak vezetőkről, hanem általában a keresztény tanítványságról is fontos megállapításokat fogalmaz meg.

A könyv ugyanakkor felvet néhány értelmezési kérdést is. A legfontosabb ezek közül, hogy mennyiben tekinthető Jákób a vezetés bibliai modelljének. A kötet meggyőzően mutatja be Jákób lelki formálódását, a bibliai narratíva azonban jóval szűkszavúbb a megújult Jákób vezetői működésének bemutatásában. A Jabbók révénél lezajló fordulat után a szöveg kevés konkrét példát kínál arra, hogy Izrael miként gyakorolta vezetői felelősségét családja vagy népe körében. A pátriárka alakja továbbra is jelentős szerepet tölt be az üdvtörténetben, de a vezetői kompetenciák vagy vezetői gyakorlat szempontjából már kevésbé válik láthatóvá.

Ez a körülmény nem cáfolja a szerző alapvető tézisét, ugyanakkor árnyalja azt. A kötet végül talán erősebbnek bizonyul a kegyelem teológiájának bemutatásában, mint a vezetés teológiájának kidolgozásában. Jákób története elsősorban azt mutatja meg, miként formál át Isten egy embert; kevésbé világos azonban, hogy az így formált ember vezetői szolgálata milyen konkrét mintázatokat hordoz.

A kötet egyik fontos erénye, hogy következetesen hangsúlyozza Isten kegyelmének elsődlegességét a vezetők formálódásában. Ugyanakkor hangsúlyai helyenként azt a benyomást kelthetik, hogy a kegyelem elsősorban a látványos bukások és radikális fordulatok történeteiben mutatkozik meg. Jákób történetén keresztül meggyőzően mutatja be, hogy a vezetővé válás nem az emberi alkalmasság, az erkölcsi teljesítmény vagy a kifogástalan előélet következménye, hanem Isten szuverén és formáló munkájának gyümölcse. Fontos különbség van azonban a között az állítás között, hogy Isten képes egy terhelt múltú, súlyos hibákkal rendelkező embert is vezetővé formálni, illetve a között, hogy a megtöretés, a botrányos előélet vagy a látványos fordulat a hiteles vezetővé válás szinte szükséges előfeltétele volna. Eszünkbe juthat Pál

szava: Maradjunk meg a bűnben, hogy annál nagyobb legyen a kegyelem? (Róm 6,1)

A szerzőt aligha lehetne azzal vádolni, hogy tudatosan az utóbbi álláspont felé mozdulna el. Ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy a kötet egészének hangsúlyai milyen olvasói értelmezéseket tesznek lehetővé. Jákób kiválasztása a spirituális vezetés központi példájaként óhatatlanul a kegyelem rendkívüli, váratlan és emberi szempontból valószínűtlen működésére irányítja a figyelmet. Eközben kisebb hangsúlyt kap a kegyelemnek az a bibliai értelemben ugyancsak jelentős formája, amely nem látványos fordulatokban, hanem a hitben való megtartásban, a szövetségi közegben történő nevelésben és a fokozatos lelki érlelődésben mutatkozik meg. Az olvasóban ezért joggal merülhet fel a kérdés, hogy a bemutatott modell mennyiben tekinthető általános mintázatnak a vezetők formálódására nézve, és mennyiben egy sajátos, bár bibliai alapon kétségtelenül legitim történet teológiai kibontásának.

A kötet egyik módszertani sajátossága, hogy egy narratív szöveg alapján fogalmaz meg általánosabb vezetésteológiai következtetéseket. Ez a megközelítés olvasmányossá és személyessé teszi az érvelést, ugyanakkor felveti a kérdést, hogy egyetlen bibliai életút mennyiben alkalmas általános normák megfogalmazására. Jákób története sajátos üdvtörténeti helyzetben áll, ezért nem minden mozzanata emelhető át közvetlenül a vezetés általános teológiájába. A kötet ezt a hermeneutikai kérdést inkább implicit módon kezeli, mintsem részletesen tárgyalja.

Kérdéseket vet fel a fiatal generációkhoz kapcsolódó reménység hangsúlyos megjelenése is. Lovas András több helyen utal arra, hogy a jövőbeni lelki megújulás egyik lehetséges hordozója a fiatal nemzedék lehet. A felvetés teológiailag indokolható, és számos történeti párhuzam is mellette szól, ugyanakkor a kötetben inkább prófétai reménységként, mintsem empirikusan alátámasztott állításként jelenik meg. Éppen ezért további kutatások és tapasztalatok szükségesek annak megítéléséhez, hogy e várakozás milyen mértékben igazolódik a magyar református egyház jelenlegi helyzetében.

A kötet olvasása során felmerül a kérdés, hogy mennyiben tekinthető a mű pusztán bibliai-teológiai reflexiónak, és mennyiben olvasható a jelenlegi egyházi helyzetre adott válaszként. Lovas András évek óta hangsúlyosan foglalkozik misszióval, gyülekezetplántálással, a fiatalabb generációk megszólításával és új vezetők felkészítésével. Nyilvános megszólalásaiban is visszatérő elem a generációváltás és az egyház megújulásának kérdése.

Ebből a szempontból a kötet nem csupán Jákób történetének magyarázataként olvasható, hanem egyfajta egyházképként és vezetésről szóló hitvallásként is. A fiatal nemzedékek iránti várakozás, generációváltás és misszió szempontjai, a spirituális vezetés hangsúlyozása, valamint az intézményes vezetés önkorlátozásának igénye olyan motívumok, amelyek túlmutatnak az

exegetikai kérdéseken, és a jelenlegi református közélet számára is üzenetet hordoznak.

Ez részben a kötet ereje, hiszen a szerző nem elvont módon közelít a témához, hanem személyesen átgondolt és megélt kérdésekre reflektál. Ugyanakkor éppen emiatt az olvasóban felmerülhet, hogy a Jákób-történet értelmezésének egyes hangsúlyai nem kizárólag a bibliai szövegből következnek, hanem a szerző saját egyházi tapasztalatai, vezetésről alkotott meggyőződése és a református egyház jövőjéről vallott víziója is alakítja őket.

Végeredményben a könyv fő tézise az, hogy nem a kvalitások tesznek vezetővé, hanem Isten kegyelme. E gondolathoz fűződő viszonyunkban nem az a nehéz, hogy szembemegy az egyházi és nem egyházi alapú vezetéselmélettel és -technikáival, hanem az, hogy a közösség számára nehezen vizsgálható. A kötet hangsúlyosan foglalkozik a jövő vezetőinek felismerésével és felemelésével. Meggyőzően érvel amellett, hogy Isten kiválasztása gyakran szembemegy a hagyományos alkalmassági szempontokkal, ezért a közösségnek különös nyitottsággal kell figyelnie azokat is, akik első látásra nem tűnnek ígéretes vezetőjelölteknek. Nyitva marad ugyanakkor a kérdés, hogy a gyakorlatban milyen ismérvek segíthetik a lelki megkülönböztetést. A kötet világosan beszél a felismerés szükségességéről, kevésbé részletezi azonban azokat a közösségi vagy spirituális kritériumokat, amelyek alapján egy egyház vagy gyülekezet különbséget tehet az isteni elhívás és kegyelmi formálódás jelei és a pusztán emberi karizma, ambíció vagy rátermettség között.

Összegzés

A spirituális vezető születése terjedelmét tekintve szerény, tartalmát tekintve azonban jelentős munka. A kötet nem kíván átfogó vezetéselméletet alkotni, és nem is kínál kész recepteket az egyházi vezetés gyakorlati kérdéseire. Értéke éppen abban rejlik, hogy a vezetésről szóló gondolkodást visszavezeti annak teológiai alapjaihoz: Isten szuverén kiválasztásához, a kegyelem elsőbbségéhez és a megtört ember formálódásához.

Lovas András írásmagyarázata egyszerre közérthető és teológiailag igényes. Kerüli a szakirodalmi öncélúságot, ugyanakkor nem mond le a bibliai szöveg mélyebb összefüggéseinek feltárásáról sem. A kötet ezért nem csupán lelkészek vagy egyházi vezetők számára lehet hasznos olvasmány, hanem mindazoknak, akik a keresztény vezetés természetéről, a kegyelem működéséről vagy saját elhívásuk kérdéséről szeretnének elmélyültebben gondolkodni.

A kötet erénye végső soron nem abban rejlik, hogy minden kérdésre kimerítő választ ad. Több ponton inkább vitára ösztönöz, további kérdéseket nyit meg, és olyan témák továbbgondolására késztet, amelyekkel a magyar

református közéletnek a következő években várhatóan egyre intenzívebben kell majd foglalkoznia. A vezetők felismerésének kérdése, a generációváltás kihívása, a kegyelem és az alkalmasság viszonya, valamint a spirituális tekintély természete egyaránt ilyen területek.

Mindezek ellenére – vagy talán éppen ezért – a kötet figyelemre méltó olvasmány. Vezetéstechnikai módszerek közlése helyett Lovas András inkább arra emlékezteti olvasóit, hogy az egyházi vezetés kérdése végső soron teológiai kérdés. A könyv legfontosabb hozzáadott értéke az, hogy a vezetésről szóló gondolkodást visszavezeti a kegyelem, az elhívás és az isteni formálás összefüggésrendszerébe. Olyan hangsúly ez, amelynek különös aktualitása kell legyen egy olyan egyházban, amely egyszerre keresi jövőbeli vezetőit és saját lelki megújulásának útjait.

A kötet ezért nem csupán azok számára lehet hasznos olvasmány, akik vezetői szolgálatot végeznek vagy arra készülnek, hanem mindazok számára is, akik szeretnék jobban érteni, miként formál Isten embereket saját céljaira. Akkor is érdemes kézbe venni, ha egyes hangsúlyaival kapcsolatban az olvasóban kérdések maradnak, mert éppen ezek a kérdések teszik a könyvet gondolatébresztővé és beszélgetésre érdemessé.

Bella Violetta